

Anna Kapuścińska

Więcej niż „buźki” : emotikony jako sposób przenoszenia tradycyjnych symboli do komunikacji internetowej na przykładzie symbolu ryby

Język - Szkoła - Religia 7/1, 64-75

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WIĘCEJ NIŻ „BUŻKI”. EMOTIKONY JAKO SPOSÓB PRZENOSZENIA TRADYCYJNYCH SYMBOLI DO KOMUNIKACJI INTERNETOWEJ NA PRZYKŁADZIE SYMBOLU RYBY

1. Wprowadzenie

Kiedy 19 września 1982 r. Scott Fahlmann – profesor informatyki na Uniwersytecie w Pitsburgu w Stanach Zjednoczonych – zaproponował, aby na uczelnianym forum używać znaku :-), gdy się żartuje – i znaku :-(, gdy się pisze poważnie, nie przypuszczano nawet, jak bardzo ten nowy „wynalazek” zrewolucjonizuje komunikację internetową¹.

Najróżniejsze modyfikacje tych dwóch „buziek” dały początek całemu systemowi emotikon², które pozwalają na wyrażanie nie tylko całej gamy emocji, ale także innych treści, takich, jak „wydarzenia historyczne, postaci, zwierzęta, czy rośliny”³. Trudno oprzeć się wrażeniu, iż sekwencje prostych znaków graficznych wprowadzanych z klawiatury w określonej kolejności⁴ pozwalają na graficzne przedstawianie elementów niemal wszystkich dziedzin życia.

Naturalną konsekwencją tego jest fakt, że również tradycyjne, wciąż używane symbole znajdują swoje odzwierciedlenie w systemie emotikon. Tak właśnie stało się w przypadku symbolu ryby, który w komunikacji internetowej bywa obrazowany emotikoną <><. Sam fakt istnienia odpowiednika nie oznacza jednak, że rzeczywiście spełnia on swoją funkcję komunikacyjną. Celem niniejszego artykułu jest analiza – w oparciu o wyniki przeprowadzonego badania, omówionego w dalszej części artykułu – rozpoznawalności emotikony <>< jako symbolu chrześcijaństwa, analogicznie do znaku ryby naklejonego z tyłu na sa-

¹ Por. W. Jurek, *Emotikon – ozdoba czy konieczność?*, [w:] *Wyrażanie emocji*, red. K. Michalewski, Łódź 2006, s. 144; <http://technoblog.gazeta.pl/blog/1,84945,4502152.html>.

² M. Beißwenger, *Kommunikation in virtuellen Welten. Sprache, Text und Wirklichkeit*, Stuttgart 2000, s. 99; za: J. Szczęk, *Emotikony – wyrażanie emocji w nowych technikach komunikacyjnych*, [w:] *Wyrażanie emocji*, red. K. Michalewski, Łódź 2006, s. 183.

³ Tamże, s. 180.

⁴ Tamże.

mochodach, a w początkach chrześcijaństwa używanego przez pierwszych chrześcijan.

2. Charakterystyka emotikon

Trudno dziś wyobrazić sobie komunikację internetową bez emotikon. Wydaje się, że znaki klawiaturowe dają niemal nieograniczone możliwości ich tworzenia. Niezwykle produktywne są już same modyfikacje istniejących znaków, które mogą polegać na substytucji jednego z komponentów znaku, np. ;-) (uśmiech z przymrużeniem oka), ;-((płacz), :-p (pokazanie języka), :-o (zdziwienie), :-D (śmiech)⁵ – lub na jego iteracji, jak w przypadku emotikon :-(-, :-((oraz :-(((. W modyfikacjach drugiego typu powtórzenie komponentu ma zwykle znaczenie emfacyjne, a liczba powtórzeń odzwierciedla stopień nasilenia wyrażanej emocji⁶.

Zarówno modyfikacje polegające na substytucji, jak i te związane z iteracją są jednak arbitralne. O ile pierwszy typ wykazuje pewną dozę dowolności, to drugi jest już ściśle skonwencjonalizowany. Tylko konwencją jest bowiem motywowany fakt, iż iteracja trzeciego komponentu znaku, np. ;-))) – jest możliwa, a pierwszego – ;;;-) – nie⁷.

Czasem zamiast iteracji komponentów znaku stosuje się iterację całego znaku. Dzieje się tak szczególnie w środowiskach internetowych, jak np. program *Gadu-gadu* bądź czat portalu *onet.pl*⁸, gdzie tradycyjne emotikony są zastępowane ich odpowiednikami graficznymi. Wówczas w przypadku powielenia tylko jednego komponentu program automatycznie zastępowałby część emotikony jej odpowiednikiem graficznym, a pozostała część występowałaby w wersji „klawiaturowej”, powielenie zaś całych emotikon skutkuje wyświetleniem kilku elementów graficznych jeden po drugim. Zdaniem Wojciecha Jurka, „(p)owielenie jednego symbolu ma na celu spotęgowanie lub zwielokrotnienie pewnego gestu”⁹, a więc iteracja całych znaków posiada taką samą funkcję jak iteracja komponentów.

⁵ Por. W. Jurek, *Emotikon – ozdoba czy konieczność...*, dz. cyt., s. 145.

⁶ Por. J. Runkehl, P. Schlobinski, T. Siever, *Sprache und Kommunikation im Internet. Überblick und Analysen*, Wiesbaden 1998, s. 97; O. Rosenbaum, *chat-Slang: Lexikon der Internet-Sprache; über 3000 Begriffe verstehen und anwenden*, München 1996, s. 22.

⁷ Por. J. Runkehl, P. Schlobinski, T. Siever, *Sprache...*, s. 97.

⁸ W. Jurek, *Emotikon – ozdoba czy konieczność...*, dz. cyt., s. 145–146.

⁹ Tamże, s. 150.

Należy dodać, iż co najmniej część „buziek” występuje w dwóch wariantach (alografach¹⁰) fakultatywnych, np. :-) i :) lub ;-) i ;).

Jak wynika z powyższych przykładów, system emotikon jest motywowany podobieństwem wizualnym do denotatu, np. wszystkie „bużki” wykazują wizualne podobieństwo do ludzkiej twarzy obróconej o kąt 90 stopni, ale także arbitralny, ponieważ tylko z konwencji wynika, że uśmiech jest wyrażany emotikoną :-), a nie (-:).

W przypadku emotikony <><, której dotyczy niniejszy artykuł, mówiąc o motywacji należy rozróżnić pomiędzy aż dwoma poziomami znaczeniowymi. Pierwszym z nich jest poziom denotatywny, jak w przypadku wszystkich emotikon. Na tym poziomie emotikona ta może oznaczać rybę. W dostępnym w Internecie spisie emotikon, w których uwzględniona jest emotikona <><, figuruje ona wyłącznie w znaczeniu denotatywnym i w związku z tym jest zaliczana do kategorii zwierząt¹¹. Również w tym przypadku można zaobserwować motywację wizualną, podczas gdy motywacja konwencją jest trudna do stwierdzenia. Być może ze względu na mniejszą popularność tej emotikony w porównaniu np. z emotikoną :-) jej forma jest mniej skonwencjonalizowana. Wydaje się np., że dodanie do emotikony dodatkowego komponentu (np. zaznaczenie skrzeli – <)><) nie miałyby wpływu na jej komunikatywność, o ile nie zaburzyłoby podobieństwa wizualnego.

Oprócz poziomu denotatywnego, emotikona <>< posiada także konotatywny poziom znaczeniowy, który wśród emotikon należy do rzadkości. Na tym poziomie jest ona rozumiana jako symbol chrześcijaństwa. Wystarczy wpisać w wyszukiwarce Google *Ichtis*¹², aby przekonać się, iż emotikonowa ryba może występować również w takim znaczeniu. Wśród wyników wyszukiwania jest bowiem wyświetlana strona Wspólnoty Ruchu Światło-Życie – ICHTIS – przy parafii św. Józefa na Kole w Warszawie (<http://www.ichtis.ddl2.pl>), w której nagłówku obok tekstu „Strona domowa ICHTISA” widnieje emotikona <><. Jako symbol chrześcijaństwa emotikona <>< jest motywowana zarówno podobieństwem wizualnym, jak i konwencją. Ponieważ symbol ryby, np. naklejany z tyłu na samochodach, to tylko dwie przecinające się linie tworzące kształt ryby, zastosowana w tym znaczeniu np. emotikona (<)>< nie spełniałaby swojej funkcji komunikacyjnej.

Zastanawiając się nad fenomenem emotikon, W. Jurek wymienia trzy przyczyny ich popularności:

¹⁰ J. Runkehl, P. Schlobinski, T. Siever, *Sprache...*, s. 97.

¹¹ Por. <http://www.emotikony.pl/buziki.html>.

¹² Por. s. 5.

1. Emotikony pozwalają wyrazić emocje, nastawienie, stan psychiczny nadawcy.
2. Skracają wypowiedź do minimum, co ma ogromne znaczenie przy szybko przewijającym się oknie programu komunikacyjnego. (...)
3. Pozwalają, często w zabawny sposób, skomentować lub ozdobić wypowiedź, co jest niemożliwe w języku mówionym¹³.

O ile punkt 1. odnosi się przede wszystkim do tzw. „buźki”, to dwa kolejne dotyczą już emotikon w rozumieniu szerszym, które służą do przekazywania najróżniejszych treści. Funkcje określone w punktach 2. i 3. pozostają w relacji rozłącznej, tzn. emotikona może albo zastępować komunikat językowy i tym samym skracać wypowiedź, albo występować obok niego i stanowić komentarz do niego lub ozdobę. Nawet jeśli emotikona występuje razem z komunikatem, a nie zamiast niego, może ona być nie tylko ozdobą, ale również nośnikiem dodatkowych treści¹⁴. Zawsze jednak pozostaje ona elementem sekundarnym, o znaczeniu silnie uzależnionym od tekstu. Inaczej jest w przypadku emotikon zastępujących komunikat, ponieważ stanowią one samodzielny nośnik znaczenia. Warunkiem osiągnięcia celu komunikacyjnego jest niewieloznaczność emotikony, co zdarza się niezmiernie rzadko, gdyż emotikony z założenia są znakami wieloznacznymi¹⁵.

Należy jednak zróżnicować pomiędzy wieloznacznością internalną i eksternalną znaku. Niektóre emotikony są tak pojemne semantycznie, że mogą one posiadać kilka znaczeń. Przykładem jest emotikona :-), która może być wyrazem zadowolenia („Dziękuję za życzenia :-))”, a także – w zależności od szerszego kontekstu – zapowiedzią rozmowy w uprzejmym tonie lub groźbą („Pogadamy w domu :-))”¹⁶. Inne emotikony, jak np. @-----,----- `----- nie są internalnie wieloznaczne (odbiorca na ogół od razu wie, że „otrzymał” kwiatka). Ich wieloznaczność leży jedynie na poziomie eksternalnym, gdyż dopiero z kontekstu wynika, czy otrzymany kwiatek jest upominkiem z okazji urodzin, imienin, zdania egzaminu, czy po prostu miłym gestem powitalnym. Podobnie jest w przypadku emotikony <><, choć może ona być odczytywana albo jako ryba, albo jako symbol chrześcijaństwa.

¹³ W. Jurek, *Emotikon – ozdoba czy konieczność...*, dz. cyt., s. 151.

¹⁴ Tamże, s. 147.

¹⁵ J. Szczęk, *Emotikony – wyrażanie emocji...*, dz. cyt., s. 180.

¹⁶ Tamże, s. 182.

3. Znaczenie symbolu ryby

Symbol ryby został zapożyczony przez pierwszych chrześcijan z symboliki pogańskiej¹⁷. Według starobabilońskiej legendy wkrótce po stworzeniu świata Oannes – bóg mądrości – ukazał się właśnie w postaci ryby i nauczył ludzi m. in. uprawy roli. Winszu w jednym z kolejnych wcieleń w rybę miał uratować protoplastę rodzaju ludzkiego od potopu. W syryjskim kulcie bogini Atargatis spożywano święte potrawy przyrządzone z ryb¹⁸. W Egipcie faraon nie spożywał ryb, ani nie składano z nich ofiar, ponieważ były one uważane za nieczyste¹⁹.

W religii chrześcijańskiej ryba stała się symbolem Chrystusa. W tej symbolice nawiązywano do licznych zdarzeń zarówno ze Starego, jak i Nowego Testamentu, w których takie znaczenie ryby było obecne. „Ryba odnosząca się do Chrystusa, złowiona w rzece Tygrys przez Tobiasza, wyzwoliła Sarę od demona, przywróciła zdrowie Tobiaszowi (Tb 10-11). W nawiązaniu do posiłku nad Morzem Tyberiadzkim, Augustyn stwierdził: *Piscis assus Christus est* – ryba pieczona to Chrystus”²⁰. W pierwszych wiekach chrześcijaństwa symbol ten przeżywał „niejako swój renesans wskutek kolejności poszczególnych liter greckiego rzeczownika *ichthys*, tzn. ryba”²¹. Rzeczownik ten traktowano jako akronim słów: *Iesus Christos, Theou Yios, Soter*, co oznacza: „Jezus Chrystus, Boży Syn, Zbawiciel”²². Ryba była znakiem rozpoznawczym pierwszych chrześcijan. W czasach prześladowań bywało, że chrześcijanin rozmawiając z nieznanym rysował na piasku niby od niechcenia rybę, a jeśli rozmówca też był chrześcijaninem, odpowiadał tym samym znakiem. Symbol ten był więc z jednej strony sekretnym znakiem chrześcijan, z drugiej zaś wyznaniem wiary. Niektórzy Ojcowie Kościoła właśnie tym symbolem rozpoczynali swoje listy²³. Podobizna ryby była też umieszczana „na inskrypcjach nagrobnych, a także na noszonych pierścieniach, amuletach zawieszonych na szyi, niekiedy z napisem *salve* – zbaw, lub *Domine, salve nos* – Panie, zbaw nas”²⁴.

¹⁷ Por. http://www.pielgrzymka.krakow.dominikanie.pl/do_poczytania/konferencje_ciszy/2002/pielg02_04.html.

¹⁸ Por. M. Lurker, *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1989, s. 204.

¹⁹ Por. B. Nadolski, *Leksykon symboli liturgicznych. Per visibilia ad invisibilia*, Kraków 2010, s. 279.

²⁰ Tamże.

²¹ M. Lurker, *Słownik obrazów i symboli biblijnych...*, dz. cyt., s. 205.

²² Por. D. Rops, *Kościół pierwszych wieków*, tłum. K. Ostrowska, Warszawa 1997, s. 197.

²³ Por. B. Nadolski, *Leksykon symboli liturgicznych...*, dz. cyt., s. 280.

²⁴ Tamże, s. 279.

Symbol ryby miał wówczas dwojakie odniesienie. Po pierwsze do Chrztu Świętego, ponieważ żywiołem ryby jest woda²⁵. Stąd też inna nazwa baptysterium to *piscina*, czyli staw rybny²⁶. Do tego skojarzenia przyczyniły się słowa Tertuliana, że: „Na podobieństwo owej ichtys (ryby), którą jest Jezus Chrystus, my również rodzimy się w wodzie i tylko przez pozostanie w niej osiągniemy zbawienie”²⁷. Drugie odniesienie symbolu ryby to odniesienie do Eucharystii, jako wyraz tego, że pokarmem chrześcijan jest sam Chrystus. Aż do IX w. w przedstawieniach Ostatniej Wieczerzy obok chleba i kielicha z winem znajdowała się właśnie ryba²⁸.

We współczesnym świecie symbol ryby jest nadal obecny. Jak czytamy w Przewodniku Katolickim, „(r)yba od początku chrześcijaństwa stanowi jego uniwersalny znak rozpoznawczy, doskonale odczytywany zarówno w czasach przesładowań pierwszych chrześcijan, jak również i dziś, wśród duchowej pustki ogarniającej społeczeństwa konsumpcyjne”²⁹. Najczęściej można zauważyć go w postaci naklejki przyklejanej z tyłu na samochodach. Oczywiście, nierzadko zdarzają się przypadki jego błędnych interpretacji. Np. „wiele osób stwierdza, że ryba symbolizuje przynależność osób, które się posługują tym symbolem, do Kościołów protestanckich czy do organizacji Świadków Jehowy”³⁰. Co więcej, bywa niekiedy, że sami właściciele samochodów z naklejonymi „rybkami” nie są świadomi, co ten symbol oznacza. Zwyczaj naklejania „rybek” pochodzi z USA, więc wiele osób, które sprowadziły stamtąd samochody, ma naklejoną „rybkę”, choć nie zawsze zdaje sobie sprawę, co ona symbolizuje³¹. Można jednak spodziewać się, iż wraz z rozpowszechnieniem tego zwyczaju w Polsce, świadomość społeczna będzie wzrastała.

4. Rozpoznawalność emotikony <>< jako symbolu chrześcijaństwa

Przedmiotem przeprowadzonego badania było, w jakim stopniu emotikona <>< jest rozpoznawalna jako symbol chrześcijaństwa w komunikacji internetowej w czasie rzeczywistym.

²⁵ Por. http://www.przk.pl/nr/wiara_i_kosciol/i_zebym_szczęśliwie_dojechał.html

²⁶ Por. M. Lurker, *Słownik obrazów i symboli biblijnych...*, dz. cyt., s. 205.

²⁷ <http://www.diecezja.kalisz.pl/opiekun/198/ICHTYS%20znaczy%20Jezus%20Chrystus.htm>.

²⁸ Por. M. Lurker, *Słownik obrazów i symboli biblijnych...*, dz. cyt., s. 205; <http://ichtis.org/?p=1>.

²⁹ http://www.przk.pl/nr/wiara_i_kosciol/i_zebym_szczęśliwie_dojechał.html.

³⁰ http://www.isidorus.net/show/katecheza,5,Symbolika_ryby_w_chrześcijanstwie.

³¹ Por. http://www.niedziela.pl/artukul_w_niedzieli.php?doc=nd200918&nr=42

Badanie to zostało przeprowadzone na dwóch różnych czatach: na czacie portalu onet.pl w pokoju towarzyskim oraz na czacie portalu katolik.pl w pokoju kafejka. Wybór dwóch środowisk wykazujących dość znaczne różnice był celowy. Pozwolił on dodatkowo stwierdzić, na ile rozpoznawalność emotikony <>< zależy od charakteru środowiska badawczego.

Materiał badawczy pochodzi łącznie od 100 osób. Było to 50 osób na czacie portalu onet.pl i 50 osób na czacie portalu katolik.pl. Osoby te były wybierane losowo. W przypadku badań przeprowadzanych w tak specyficznym środowisku, jakim jest czat, nie jest możliwe zastosowanie typowych wskaźników socjologicznych, takich jak wiek, płeć, czy wykształcenie osób biorących udział w badaniu, ponieważ nie ma możliwości ich zweryfikowania. Tak więc w doborze osób zrezygnowano z kryterium płci, wieku, jak również miejsca zamieszkania. Celowo na portalu onet.pl wybrany został czat towarzyski, a nie któryś z czatów regionalnych, aby wykluczyć regionalne uwarunkowania wyników badań. Można bowiem przypuszczać, iż istnieją regiony, w których emotikona ryby byłaby bardziej rozpoznawalna i takie, w których byłaby rozpoznawalna mniej. W przypadku czatu na portalu katolik.pl nie było możliwości wyboru pokoi regionalnych, a jedynie pokoju plebiana lub pokoju kafejka. Wybór tego drugiego był motywowany większą liczbą obecnych w nim osób.

Badanie było przeprowadzane punktowo w nieregularnych odstępach czasu w przedziale czasowym 15–28 maja 2011 roku.

Jego przebieg był analogiczny do typowej rozmowy prywatnej na czacie, która zaczyna się od powitania, a następnie pewnego rodzaju zapoznania, kiedy padają pytania o wiek, miejsce zamieszkania, itp. Badanie miało wykazać rozpoznawalność emotikony ryby jako samodzielnego komunikatu³², występującego zamiast tekstu, a nie obok niego, jak to ma miejsce w nagłówku strony internetowej <http://www.ichtis.ddl2.pl>³³. Kontekst wystąpienia znaku ryby został więc ograniczony do minimum.

<Ania_86> Cześć
 <R> *formuła powitalna*
 <Ania_86> <><
 <Ania_86> A Ty?
 <R> *niezrozumienie / zignorowanie pytania*
 <Ania_86> Czy Ty też <><?

Po powitaniu następował etap zapoznania, kiedy to w okienku internetowym pojawiał się symbol ryby. Zastosowanie emotikony w tym momencie rozmowy informowało rozmówcę, że po pierwsze nie stanowi ona ilustracji ani komenta-

³² Por. s. 4.

³³ Por. s. 3.

rza do wcześniejszej treści komunikacji, a po drugie wyraża ona informację personalną, a więc posiada inne znaczenie niż denotatywne. Taki kontekst stanowi też nawiązanie do kreślenia symbolu ryby przez pierwszych chrześcijan. Również wtedy symbol ten występował jako samodzielny, pozbawiony kontekstu nośnik informacji³⁴. Aby zmniejszyć prawdopodobieństwo, że rozmówca zignoruje tę emotikonę i przejdzie do dalszej rozmowy, zaraz po niej było stawiane pytanie „A Ty?” Jeśli mimo to rozmówca zignorował pytanie lub dał do zrozumienia, że nie rozumie, o co w nim chodzi, pytanie było ponawiane w innej formie: „Czy Ty też <<?” Wówczas na ogół rozmówca albo pisał wprost, iż nie rozumie tego znaku, albo odpowiadał na pytanie zgodnie z własnym (nie zawsze słusznym) przypuszczeniem, co oznacza ryba.

Wyniki przeprowadzonego badania zostały przedstawione w poniższej tabeli 1. Nie obejmują one osób, w przypadku których nie było możliwe określenie, czy rozpoznają one emotikonę << jako symbol chrześcijaństwa ze względu chociażby na zamknięcie przez nie okna rozmowy prywatnej, uprzejmie ignorowanie ponawianych pytań zawierających emotikonę bądź odpowiedzi ironiczne, niewskazujące jednoznacznie na to, czy symbol został zrozumiany.

	Rozpoznanie emotikony <<	Nierozpoznanie emotikony <<>	
		Błędna interpretacja	Brak interpretacji
http://czat.onet.pl	2	5	43
http://www.czat.katolik.pl	29	1	20

Tabela 1. Rozpoznawalność emotikony „<<” jako symbolu chrześcijaństwa w komunikacji internetowej w czasie rzeczywistym.

Na czacie portalu onet.pl rybę jako symbol chrześcijaństwa rozpoznały zaledwie 2 osoby (czyli 4% badanych), a nie rozpoznało jej aż 48 osób (96%). Na czacie portalu katolik.pl proporcje te wyglądają trochę inaczej, choć i tak emotikonę prawidłowo rozpoznało tylko 29 osób (58%), a 21 osób (42%) jej nie rozpoznało. Na czacie Onetu obie osoby, które rozpoznały symbol ryby były wyraźnie zaskoczone pytaniem i miały wątpliwości, czy prawidłowo je zrozumiały. Widać to zwłaszcza na jednym przykładzie, kiedy rozmówca stara się uniknąć odpowiedzi, jak z rozumiał ten symbol:

³⁴ Por. s. 5.

<R1> wyjaśnij to bo nie jestem pewny
<R1> <><
<Ania_86> A jak przypuszczasz?
<R1> wyznanie?
(<http://czat.onet.pl>)

Na czacie portalu katolik.pl można było odnieść wrażenie, że emotikona ryby jest wielu osobom dobrze znana. Świadczą o tym chociażby takie wypowiedzi:

<R2> tez
<R2> :)
<R2> znam ten znak
(<http://www.czat.katolik.pl>)

Niektórzy rozmówcy na postawione pytanie odpowiadali w najprostszy z możliwych sposobów, czyli również rysując rybę:

<R3> <><
(<http://www.czat.katolik.pl>)

Zdarzały się też reakcje wyrażające zaskoczenie:

<R4> rysujesz rybe?
<R4> :)
<R4> jak 2000 lat temu:)
(<http://www.czat.katolik.pl>)

bądź wskazujące na to, że rozmówca nie od razu zrozumiał symbol:

<R5> po 10 sekundach zrozumiałem
<R5> :p
<R5> ja również
(<http://www.czat.katolik.pl>)

Ponadto czasem rozmówca upewniał się, czy dobrze zrozumiał pytanie (ale – w od-
różnieniu od czatu na portalu onet.pl – nie unikał podania swojej interpretacji):

<R6> Czy jestem Chrześcijaninem?:)
(<http://www.czat.katolik.pl>)

W przypadku braku interpretacji reakcje na obu czatach były podobne. Najczęściej rozmówcy stwierdzali, że nie rozumieją pytania:

<R7> ale co ja tez nie rozumię o co pytasz
(<http://czat.onet.pl>)

<R8> co ja tez
<R8> bo nierozumiem
(<http://www.czat.katolik.pl>)

lub pytali, co oznacza ten znak:
<R9> co te znaczki oznaczaja?
(<http://czat.onet.pl>)

<R10> o to za znaczek?
(<http://www.czat.katolik.pl>)

Przy błędnych interpretacjach na czacie portalu onet.pl symbol ten bywał rozumiany jako oznaczenie płci:

<R11> facetem jestem
(<http://czat.onet.pl>)

bycia osobą samotną:

<R12> ale co ja tez?
<R12> co to oznacza
<R12> czy jestem sam o to pytasz?
(<http://czat.onet.pl>)

lub znaku zodiaku:

<R13> strzelec o to chodzilo ?
(<http://czat.onet.pl>)

Znaku zodiaku dotyczyła także jedyna błędna interpretacja, jaka zdarzyła się na czacie portalu katolik.pl:

<R14> co a ja?
<R14> znak zodiaku?
(<http://www.czat.katolik.pl>)

Z przeprowadzonego badania można wysunąć następujące wnioski:

1. Nie każdy chrześcijanin rozpoznaje w emotikonie <>< symbol chrześcijaństwa. Należy przypuszczać, że znaczna część osób, które go nie rozpoznały, to chrześcijanie, ponieważ jak wskazują badania OBOPu w 2009 r. 94,7% polskiego społeczeństwa uważało się za katolików³⁵. Nawet zakładając, że

³⁵ Por. http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2009/K_034_09.PDF.

użytkownicy czatu towarzyskiego nie stanowią idealnego przekroju społeczeństwa, prawdopodobieństwo, że rozmówca na czacie portalu onet.pl jest chrześcijaninem było bardzo wysokie. Jeszcze większe było prawdopodobieństwo spotkania chrześcijanina na czacie portalu katolik.pl, ponieważ już z nazwy portalu wynika, że jest on adresowany przede wszystkim do katolików.

2. Błędne interpretacje dotyczą zarówno poziomu denotatywnego, jak i konotatywnego. W przypadku błędnych interpretacji na poziomie denotatywnym (a więc w sytuacjach, gdy rozmówca w ogóle nie rozpoznał, że emotikona przedstawia rybę) były to interpretacje związane z tematami najbardziej typowymi dla środowiska badawczego. Nie wiedząc zupełnie, co przedstawia ta emotikona, rozmówcy próbowali zinterpretować pytanie w oparciu o to, jakie pytania są najbardziej prawdopodobne w tym środowisku internetowym, a więc jako pytanie o płeć lub o to, czy są samotni. Błędne interpretacje na poziomie konotatywnym (z których jedna miała miejsce na czacie portalu onet.pl, a druga na czacie portalu katolik.pl i obie były związane ze znakiem zodiaku) świadczą o tym, że ryba jest symbolem wieloznacznym i symbol chrześcijaństwa wcale nie koniecznie musi być pierwszym skojarzeniem, jakie nasuwa się na widok narysowanej ryby. Należy zauważyć, że w nazwie znaku zodiaku rzeczownik „ryba” występuje w liczbie mnogiej, więc jest to dość swobodna interpretacja emotikony przedstawiającej jedną rybę.
3. Emotikona <>< tylko w ograniczonym zakresie spełnia swoją funkcję komunikacyjną. Badanie wykazało, iż nie jest ona powszechnie rozpoznawalna w komunikacji internetowej, przy czym jej rozpoznawalność jest znacznie wyższa na czacie portalu o tematyce katolickiej, niż na czacie typu czatu towarzyskiego na portalu onet.pl.

Podsumowanie

Samo istnienie emotikony nie wystarczy, aby mogła ona z powodzeniem funkcjonować w komunikacji internetowej jako samodzielny komunikat. Musi ona również pełnić swoją funkcję komunikacyjną, tzn. w sposób zrozumiały przekazywać przypisaną jej treść. Na podstawie przeprowadzonego badania można stwierdzić, iż mimo formalnych możliwości, nie udało się (jak dotąd) przenieść znaku ryby jako symbolu chrześcijaństwa do Internetu w postaci emotikony <><.

More than ‘smileys’. Emoticons as a way of transferring traditional symbols into the Internet communication on the example of the symbol of fish

The fact that the symbol of fish, used by the first Christians as their identification sign, has been successfully transferred into the 21st century is a phenomenon itself. The earlier secret sign known only to a handful of people is nowadays commonly present in the public sphere, due to ‘fishes’ stuck on the back of cars. It is not surprising that in the era of the Internet the idea appeared to transfer this symbol also into the virtual world. The emoticon <>< has been used to this aim and thus it acquired, apart from the denotative meaning, the connotative one as well. The aim of this article was to answer the question, to which extent the transfer of the fish symbol in form of an emoticon into the Internet communication has been successful and thus if the emoticon <>< is recognisable as the symbol of Christianity at least to an extent comparable to the recognisability of the fish symbol on cars.